

Enskildes integritet och rättssäkerhet gentemot massmedier på skadeplatser

– en forskningsöversikt av rättsregler, etik och normer

Jörgen Lundälv
jorgen.lundalv@socwork.gu.se

Vilket skydd ges den enskilde individen när han eller hon har skadats i samband med en olycka och/eller katastrof gentemot massmedier och offentlig publicitet? Vilken kunskap finns idag om den enskildes integritet och rättssäkerhet gentemot massmedier på skadeplatserna? Vilka konsekvenser får ett offentliggörande av offers identitet, utsatthet och sårbarhet för individen och den fortsatta rehabiliteringen?

Föreliggande artikel baseras på en forskningsöversikt inom området och utgör en kunskapsinventering inom ett nytt och hittills oproblematiserat forskningsområde. Studien har genomförts vid Göteborgs universitet.

Inledning

Frågor om individens integritet och rättssäkerhet kan belysas ur flera olika perspektiv när man fokuserar intresset på olyckor, skadehändelser och katastrofer. Den enskilde individens situation kan och bör belysas ur ett juridiskt som såväl ur ett moralfilosofiskt perspektiv. Innan jag presenterar ett av våra stora folkhälsoproblem – trafikskadorna, vill jag inledningsvis introducera två teoretiska utgångspunkter som kan vara fruktsamma vid diskussioner om integritet, rättssäkerhet och juridiska regler. Artikeln baseras på en vetenskapsteoretisk modell – Haddons skadepreventiva modell samt på den franske sociologen Pierre Bourdieus studier av fotograferingens betydelse utifrån två funktioner: den

sociala funktionen och den sociala praktiken.^{1,2}

Ett av våra stora folkhälsoproblem i samhället utgörs av trafikskador.^{3,4}

Trafikolyckor har sedan bilismens födelse inneburit svåra förluster i samhället för individen, familjen och samhället (Lundälv, 1998). Under hela 1980-talet omkom totalt 8 146 personer i trafikolyckor i Sverige. Detta motsvarar 235 000 förlorade levnadsår. Under

Jörgen Lundälv, Politices doktor (PD), Universitetslektor i socialt arbete vid Institutionen för socialt arbete vid Göteborgs universitet. Jörgen Lundälv har tidigare varit verksam som forskare vid Akut- och katastrofmedicinskt centrum, Institutionen för kirurgi vid Norrlands universitetssjukhus i Umeå. År 1998 disputerade han vid Helsingfors universitet med avhandlingen *Förmåga till välfärd. Trafikskadades upplevelser och liv – ett drama om bemästring*.

samma tidsperiod invalidiserades 20 000 personer i trafikolyckor (Björnstig, 2001). Under år 2002 omkom totalt 518 personer i vägtrafikolyckor i Sverige. 4 600 personer skadades svårt i trafikolyckor under samma år. Historiskt betraktat har trafikskadorna kommit att bli ett betydande folkhälsoproblem som är tvunget att studeras utifrån ett tvärvetenskapligt perspektiv.

Bildens status och social konstruktion

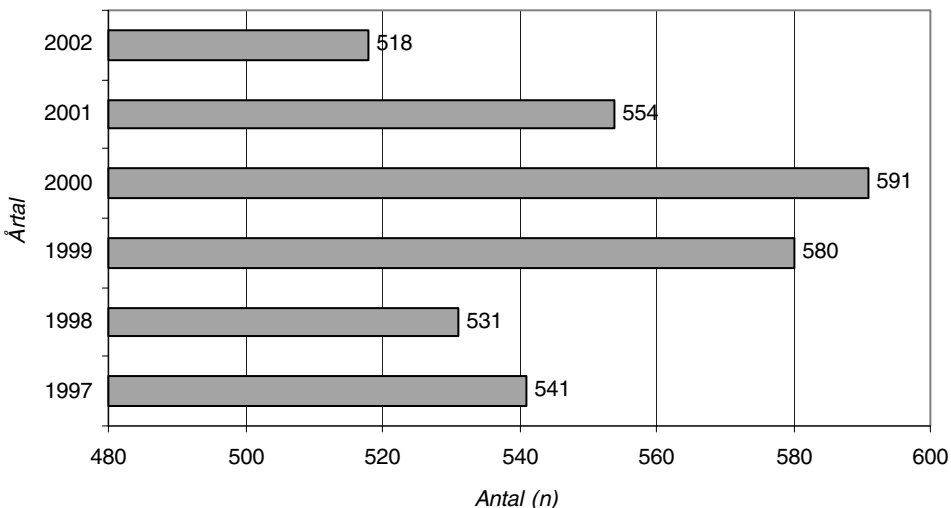
Det finns en efterfrågan på fotografier (bilder) som föreställer skadade och döda personer i samband med olyckor och katastrofer. I de pressetiska diskurserna behandlas nästan uteslutande de etiska spörsmålen av en sådan efterfrågan. Dessa förhållanden gäller i samtliga nordiska länder (Spelregler för press, radio och tv, 2001). Men vilken betydelse tillskrivs då den fotografiska bilden? Vilket värde har den och för vem? Vilka juridiska regler och normer är rådande på en skadep plats? Frågorna är många och komplicerade att belysa på ett enkelt sätt. Den franske sociologen Pierre Bourdieu menade att fotografer-

andet kan innehålla en social konstruktion och funktion. Bourdieu skriver:

*”The best argument for the psychological explanation by ”motivation” is the fact that ownership of a camera is closely related to income, which seems to allow us to consider cameras as pieces of ownership of such a commodity as nothing but the index of a standard of living”.*⁵

Den sociala konstruktion som Bourdieu beskriver handlar om amatörfotografen och vilken betydelse fotograferande och bilden har inom familjen. Detta angreppssätt är intressant och fruktsamt.⁶ Bourdieu skriver om den sociala funktionen och den sociala praktiken där den sociala praktiken handlar om hur en individ och/eller familj kan överlåta till en yrkesfotograf att handha fotouppdraget. Vid till exempel en trafikolycka skadas och/eller omkommer en eller flera familjemedlemmar. Vetenskapliga studier har visat att den fotografiska bilden och texten till exempel från massmedierna (tidningsurklipp) sparas av de efterlevande och sätts in i familjens eget fotoalbum tillsammans med dödsannonser och minnesord. Bilden har härav fått en social

Figur 1. Dödade personer i polisrapporterade vägtrafikolyckor i Sverige åren 1997–2002 (källa: Vägverket)

betydelse för familjen och dess medlemmar.⁷ Vid kriser av olika slag kan dock aldrig individen eller familjen överlåta fotouppdraget. Här finns inget utrymme för medgivande eller reflektion. Offren och de drabbade måste omhändertas och fredas från intensiva fotouppdrag från mediernas sida. Den nu intressanta och svåra frågan är hur bilden är konstruerad och framtagen. Vem är ägare till bilden och i vilket tillstånd har den producerats? Inom det prehospitala och katastrofmedicinska området har det under senare år diskuterats relevansen av fotografering på skadeplatser.

Medicinsk fotodokumentation eller offerhandel

Den medicinska nyttan av fotodokumentation på skade- och katastrofplatser är inte självklar. Detta visar de diskussioner som förts inom vetenskapssamhället under senare år. En tanke med att skadade vid en trafikolycksplats skulle kunna fotograferas av ambulanssjukvårdspersonal skulle vara att motagande läkare på akutmottagningen, med hjälp av bilden, skulle kunna få klarhet i vilket kraschvåld o.s.v. som patienten blivit utsatt för.^{8,9} Men innan en sådan rutin införs måste vi emellertid ha kunskap om de vinster som kan göras ur ett medicinskt perspektiv. I debatten har även framkommit argument inom hälso- och sjukvården att ansvaret för fotodokumentation skulle kunna tillskrivas "professionella" inom medierna, d.v.s. åt pressfotograferna. Ett argument som framförts skulle vara att pressfotograferna är väl förtrodda med fotografering samt att tid ej skulle behövas tas från ambulanssjukvårdare som insatspersonal på skadeplats. I dessa diskussioner har frågan gällt "vem", d.v.s. vilken aktör, som skulle anses vara mest lämpad samtidigt som det ekonomiska motivet om "lönsamhet" förs fram.¹⁰ Helt klart är att fotografier från en skadeplats har stort intresse för många aktörer i samhället: hälso- och sjukvården (för att

optimera omhändertagandet), polis och åklagarmyndigheten (att säkra bevis och bild av händelseförloppet) och försäkringsbolagen (att säkra uppgifter avseende ekonomiska anspråk). Men det finns också en annan betydelse – den sociala betydelsen för de som drabbats av olyckan. Många som drabbats av skadehändelser är medvetlösa på platsen och kan inte rådfrågas. De som är vid medvetande är kanske fastklämda i fordon och/eller chockskadade. Inte i någon situation på skadeplatsens område kan de drabbade anses vara i stånd att ge sitt medgivande till att bli fotograferade. Därför måste stor försiktighet råda från mediernas sida. Ur ett historiskt perspektiv har journalister och fotografer förlitat sig på de pressetiska reglerna; bara de är försiktiga nog och inte själva syns för mycket på skadeplatsen så är det fritt fram att dokumentera skadade och chockade barn för att sedan publicera bilderna i Sverige eller via bildbyråer till internationella tidningar. Detta beteende och agerande har i litteraturen kallats för en "kommersiell offerhandel".¹¹ Människor som befinner sig i traumatiserande tillstånd ska alltid skyddas mot massmedial uppmärksamhet och starka exponeringar i form av expressiva bilder o.s.v. Detta gäller i flera situationer, bland annat krig, katastrofer, olyckor och andra kriser.^{12,13} Journalister och fotografer brukar vanligen bege sig ut på skade- och katastrofplatser i ett mycket tidigt skede. Ibland kommer de till och med före ambulanserna. Detta innebär att journalister och fotografer i ett mycket tidigt skede kan börja intervjua, fotografera och i övrigt dokumentera vad som händer. I detta mycket sensitiva arbete händer det då och då att journalister och fotografer begår grova övertramp, d.v.s. de kränker drabbade personer på skadeplatsen. Detta kan antingen ske genom att fotografer och/eller tv-team närgånget fotograferar personer som är fastklämda i fordon, chockskadade och ibland personer som avlidit. Journalister och fotografer tillhör en yrkesgrupp som inte anses ha

en självklar status inom skadeområdet. Med självklar status ska här förstås att medierna inte har någon självskriven rättighet att kunna vistas på ett skade- och katastrofområde. På en olycksplats finns många känsliga skeependen. De personer som skadats svårt ska omhändertas av prehospitala team: ledningsläkare och ambulanssjukvårdare. Skadeområdet ska säkras, avspärras och i övrigt kontrolleras av räddningsledare och polis. Räddningsledaren är den person som är högst ansvarig på skadeplatsen och kan, om så situationen kräver, begära att journalister och fotografer ska hjälpa till med räddningsarbetet. I en sådan extrem situation är tjänsteplikten enligt Räddningstjänstlagen tillämplig.

Etik och integritet i skadeområdet

Rubricerad undersökning utgår från den vetenskapsteoretiska modellen som William Haddon Jr utvecklade på 1950-talet och som används i olika trafikskadesammanhang. Haddons matris har en vetenskaplig grundstruktur som är intressant ur flera olika perspektiv. Massmediernas fokusering på händelsen i samband med kraschögonblicket, arbetet på

skadeplatsen och det omedelbara omhändertagandet är viktigt att belysa och problematisera ur den skadades perspektiv. Hur påverkas den skadades integritet och rättssäkerhet av att journalister och fotografer dokumenterar den skadade, chockade på olycksplatsen? När blir den skadade patient? Är skadeplatsen och utrymmet i ambulansfordonet ett vårdutrymme som omfattas av sekretess? Innan jag besvarar frågorna kan det här vara på sin plats att introducera den skadepreventiva modell som förespråkas i skadesammanhang. För att kunna förstå helheten i ett olycksförlopp är ett tillvägagångssätt att utgå från den vetenskapsteoretiska modell som vanligen används i trafikskadesammanhang – William Haddons matris. Ulf Björnstig, professor vid Akut- och Katastrofmedicinskt Centrum, Norrlands Universitetssjukhus i Umeå skriver följande:

*”Med hjälp av denna matris kan analysarbetet struktureras på ett bra sätt och skadegenererande och skadereducerande faktorer kan belysas på ett systematiskt och tydligt sätt. Målsättningen är att använda alla till buds stående medel som visat sig effektiva när det gäller att reducera de slutliga skadekonsekvenserna”.*¹⁴

Figur 2. William Haddons vetenskapsteoretiska modell samt mediernas fokusering inom nyhetsjournalistiken samt som kommunikatörer.

Fas	Människan	Fordon/Utrustning	Omgivning
Pre-krasch	körerfarenhet alkoholpåverkan	bromsar, däck hastighetsegenskaper	vägen vägmärken trafiktäthet
<i>Trafikjournalistik</i>			
Krasch	fysisk kondition	bilstorlek, inre säkerhet bilbältesanvändning	vägens omgivning bilbälteslag hjälmag
<i>Olycks- och katastrofjournalistik</i>			
Post-krasch	fysisk kondition	utrymningsvägar bränslesystemets utformning	omhändertagande prehospitalt traumavård
<i>Uppföljande krisjournalistik</i>			

Haddons modell redovisas i Figur 2. I modellen beskrivs även trafikjournalistik, olycks- och katastrofjournalistik och uppföljande krisjournalistik.

Ovanstående modell har utvecklats i tidigare forskning (Lundälv, 1999 och 2001) främst med tanke på de olika utbildningsbehov som finns bland medieföretagen om hur journalister och fotografer i sin yrkesprofession ska kunna fungera och inta en professionell hållning i mötet med olika kommunikatörer på skadeplatsen.

Medierna i Sverige har under de senaste årtionden haft erfarenheter av att arbeta med rapportering och kommunikation från flera större olyckor och katastrofer. Medierna har genom nyhetsrapportering förmedlat ögonblicksbilder, intervjuer och uppföljningar från olika miljöer däribland skade- och katastrofplatserna. Hur har då medierna porträtterat händelserna utifrån de drabbades perspektiv? Ett resultat av föreliggande litteraturgenomgång visar att medierna i huvudsak fokuserat intresset på själva olycksscenen. Det är framför allt på själva olycksscenen som den mediala dramaturgin utspelar sig. Det är även där som medielogiken blir särskilt tydlig.

Rättsregler och normer på skadeplats

För de aktörer som befinner sig inom ett skade- och katastrofområde finns en rad rättsregler och lagstiftning som reglerar arbetssätt och förhållanden för att tillförsäkra patienten och de drabbade kvalificerad och ett säkert omhändertagande. För medicinsk personal gäller hälso- och sjukvårdslagen där Socialstyrelsen är huvudman och utövar tillsyn. Denna lagstiftning gäller endast medicinsk personal på området. Så snart en skadad person blivit omhändertagen av ambulanssjukvårdare och/eller läkare på plats gäller denna lagstiftning. Därmed har också skadeplatsen där patienten befinner sig förvandlats till ett

vårdrum där även sekretesslagen gäller. Detta innebär att de patienter som fotograferas i olika tillstånd, till exempel fastklämda i fordon, på ambulansbåtar, inne i en ambulans är skyddade av sekretesslagen och ej ska porträtteras av pressfotografer och tv-team. Men trots dessa rättsregler så sker ständigt fotografering av försvarslösa offer på skadeplatserna.

Flera förklaringar kan finnas till detta. För det första har polisen begränsade resurser att sända en insats till platsen och i de fall polisen är på skadeplatsen har man anlänt efter att journalister och fotografer kommit på plats. Ett annat försvarande skäl till att fotografer tillåts att fotografera patienter i traumatiska tillstånd är att ingen aktör på skadeplatsen har rätt att beslagta filmrulle eller film av fotografer.

Ett rättsfall från JO i början av 1980-talet visade att polisman ej har rätt att ta filmrulle i beslag. Rättsfallet handlar om att en polis omhändertog en man i samband med en brand. Mannen fick sitta i polisbilen när en fotograf började fotografera honom där han satt inne i fordonet. Mannen blev rädd och började skrika. En polisman försökte då mota bort fotografen och beslagtogs filmrullen. Hovrätten dömde polismannen för myndighetsmissbruk.¹⁵ Rättsfallet visar att det är svårt att stoppa eller hindra en pressfotograf i dennes yrkesutövning på skadeplats. Däremot skulle åklagare, genom polisära insatser, kunna försöka få en prövning till stånd rörande i vilken utsträckning som en trafikskadad person utsatts för psykisk integritetskränkning på skadeområdet. När det gäller frågor om integritet för patienter inom hälso- och sjukvården finns ett intressant JO-uttalande som handlar om rätten för tv- och pressfotografer att arbeta inne på en akutmottagning. Inne på ett sjukhus är det alltid sjukvårdshuvudmannens rätt och skyldighet att bestämma vad som sker inom sjukhusets väggar. Vid filmning av patient på ett sjukhus fordras alltid ett godkännande, d.v.s. ett samtycke av patienten, innan en sådan

åtgärd överhuvudtaget får ske. Vid olycks- och katastrofsammanhang är det naturligtvis grundläggande att ett sådant samtycke inte är mycket värt. Patienten befinner sig i en mycket utsatt position och kan t.ex. förutom skadebilden ha hamnat i ett chocktillstånd som ingen journalist eller fotograf har kvalificerad kunskap att bedöma. Av detta följer att patientens rättmätiga krav på integritet i alla situationer skall respekteras.¹⁶ Om en journalist eller fotograf öppnar en ambulansdörr/bakdörr på ambulansfordonet på egen hand och fotograferar in i ambulansen (eller ambulanshelikoptern) skulle brottsbalkens regler om ofredande kunna tillämpas. Att patienter som skadats i olyckor varit med om att bli utsatta för närgångna fotografer i Sverige och även i andra länder är ett känt faktum. Däremot är det i Sverige inte juridiskt prövat i domstol när medierna försätter den skadade individen i en ytterligare utsatt position. Forskning visar att mediernas exponering av offer genom expressiva bilder kan förstärka den negativa stressen hos offer och även hos räddningspersonal.¹⁷

5.2 Ambulanskrasch som exempel

Mediernas bevakning av trafikolyckor blir mer intensiv desto mer spektakulär själva skadehändelsen är. Således tenderar olyckor som är ovanliga och/eller har svår utgång som följd att bli uppmärksammade av medierna. Olyckor där utryckningsfordon är inblandade

tillhör sådana händelser som brukar få stor uppmärksamhet i medierna.

För att illustrera detta fenomen har jag här valt att redovisa mediebevakningen av en specifik skadehändelse som inträffade den 12 mars 2003. En journalist vid tidningen Kristianstadsbladet skriver följande i en nyhetsartikel publicerad 13 mars:

”Först körde en kvinna in i en husvägg i Tollarp. På väg med den skadade till sjukhuset kraschade den utryckande ambulansen rätt in i ett traktorekipage på E22. Fyra nya ambulanser fick föra lika många skadade till CSK”.

Händelsen väckte stort intresse i medierna. Press, radio och tv rapporterade lokalt, regionalt och nationellt om nyheten. Mediebevakningen framgår av Figur 3.

Denna olycka skiljer sig på flera sätt från andra trafikolyckor. En ambulansrelaterad skadehändelse drabbar inte endast patienterna i fordonet utan även ambulanspersonalen. Det prehospitala omhändertagandet på skadeplatsen innebär därför att det blir kollegor som får ta hand om de skadade. Från ovan beskrivna skadehändelse finns till exempel inga fotografier på losstagningsarbetet eller på skadade personer. Det kan finnas flera skäl till detta. En orsak kan vara att skadeplatsens geografiska läge i förhållande till de lokala medierna, gjorde att fotografer och journalister inte hann

Figur 3. Rubriker i medierna om en ambulanskrasch i mars 2003. Mediebevakningen i press, radio och tv.

Datum	Medieföretag	Rubrik
12 mars	Sydsvenska Dagbladet	Ambulans krockade med traktor
12 mars	Sveriges Radio Kristianstad	Ambulans krockade med traktor
12 mars	Sveriges Television/Sydnytt	Ambulans krockade med traktor
12 mars	Expressen	Ambulans krockade med traktor
12 mars	TV4 Öresund	Ambulans med patient krockade med traktor
12 mars	Aftonbladet	Ambulans krockade med traktor i Skåne. Fyra till sjukhus efter våldsam krasch.
12 mars	Kristianstadsbladet	Ambulans krockade med traktor
13 mars	Kristianstadsbladet	Ambulans krockade – hade skadad i bilen

*Bild 1. En ambulans har kraschat med en traktor i mars 2003 i samband med en uttryckning. Flera personer skadades, däribland flera ambulanssjukvårdare.
Foto: Gert Molin.*

ut tillräckligt snabbt till skadeplatsen för att hinna dokumentera efterförloppet. Men en annan anledning kan också ha varit att journalister och fotografer var särskilt återhållsamma i sitt arbete på skadeplatsen denna gång. Eftersom journalister och fotografer som till exempel arbetar på en lokaltidning ofta möter räddningspersonal, polis och ambulanssjukvårdare i samband med incidenter, lär man känna varandra. I en situation då något liknande inträffar blir det därför svårt att dokumentera alltför närgånget.

En annan frågeställning som kan vara intressant att belysa är vad samtalskonsten kan tänkas ha för betydelse för skadeplatsens kommunikatörer avseende relationen till professionella inom medierna. Utbildningsinsatser som görs på området är viktiga för att öka samverkan och förståelse mellan yrkesgrupper. Grund- och vidareutbildning för ledningsläkare (läkare med ledningsansvar på skadeplatser) innefattar även moment för hur läkare ska kunna hantera medier (journalister och fotografer) på skadeplatser (Lundälv, 2001; Lennquist, 2002). Det är viktigt att olika professioner kan samarbeta på en skadeplats under extrema former. Medierna måste veta

vilka skyldigheter och rättigheter de har vid en exceptionell händelse. Genom goda samarbetsformer, utbildning och en professionell hållning kan skadeplatsens kommunikatörer skapa en grund och säkerhet för att patientens rättssäkerhet och integritet alltid tas tillvara. I detta sammanhang bör medierna arbeta mer skadepreventivt inom sin egen profession. Med detta ska förstås att journalister och fotografer inte ytterligare ska ha möjlighet att förstärka ett trauma genom att skapa ytterligare negativ stress för en utsatt individ. Intervjuer med skadade och chockade personer på en skadeplats kan leda till att den drabbade individen ångrar sin medverkan och i efterhand vill dra tillbaka sitt uttalande. Han eller hon kan uttrycka saker i ett chocktillstånd som ej journalisten är skickad att bedöma.

Ett positivt resultat av mediernas närvaro på en skadeplats och dess rapportering ur ett långsiktigt perspektiv kan vara att bevakningen har ett skadepreventivt perspektiv. Flera av dem som skadas vid till exempel en trafikolycka förlorar medvetandet och undrar i efterhand hur räddningsarbetet bedrevs, hur fordonet såg ut efter kraschen o.s.v. Medierapporteringen kan utifrån detta perspektiv av

skadeutfallet underlätta rehabiliteringen och stärka det skadepreventiva lärandet hos den drabbade. Det är dock här rimligt att anta att en motsatt effekt skulle kunna nås om medierna arbetat oetiskt genom att till exempel framställa expressiva bilder på skadelidande kan framkalla ångest o.s.v.

Slutsatser

Det forskningsområde som har beskrivits i denna artikel har stor relevans för försäkringsbranschen och de försäkringsbolag som finns verksamma i alla nordiska länder. Naturligtvis finns det argument som talar för att den fotografiska bilden har betydelse för anspråksfrågor och reglering. Men kanske ännu intressantare blir diskussionen om man ponerar att skadade människor utsätts för en förstärkt negativ stress av närgångna fotografer på en skadeplats. Detta kan i sin tur riskera att försvåra omhändertagandet på skadeplatsen och även fördröja olika rehabiliteringsprocesser på längre sikt. För framtida undersökningar skulle det vara intressant att få till stånd mätningar av långtidskonsekvenser hos patienter som utsatts för expressiva bilder. Här saknas forskning på området.

Det problemområde som belyses i föreliggande rapport är komplext på flera sätt. För det första har vi att göra med flera begrepp som integritet, rättssäkerhet, etik och kommunikation. På vilket sätt bör journalister och fotografer närma sig andra professionella yrkesgrupper på en skadeplats? Hur bör journalister och fotografer förhålla sig till de personer som drabbats av en olycka? Vad kan samtalskonsten tänkas ha för betydelse för skadeplatsens kommunikatörer avseende relationen till professionella inom medierna? Detta har varit frågor som behandlats i rapporten. Naturligtvis är dessa frågor mycket svåra att besvara. Det är många faktorer som inverkar på hur ett möte blir mellan två människor. Men samtalskonsten mellan professionella

yrkesutövare på ett skadeområde är mycket viktig att utveckla. Det är av stor betydelse att till exempel en ledningsläkare kan kommunicera med journalister. Likaså är det viktigt att räddningsledaren snabbt och rationellt kan nå journalister inom de s.k. public-serviceföretagen – Sveriges Radio och Sveriges Television – i händelse av att man behöver varna allmänheten, övriga trafikanter o.s.v. om faror i anslutning till skadeområdet. Forskare som Lennart G Svensson beskriver samtalskompetensens betydelse för hur ett arbete ska kunna skötas och hur denna bör underhållas¹⁸. ”Förstå att delta i samtal” är viktig och avgörande för kommunikationen som pågår men även för framtiden. Läkaren Sten Lennquist skriver: ”Lösningen är inte att försöka stänga ute massmedia (det går ändå inte) utan i stället se till att de tas om hand på ett adekvat sätt, gärna av någon person i ledande ställning”.¹⁹ För att medierna i framtiden ska kunna på ett bättre sätt bevaka trafikolyckorna som ett folkhälsoproblem är det av stor vikt att journalister och fotografer får en ökad kunskap om trafikmedicinen som ett tvärvetenskapligt ämne. Bevakningen av trafikolyckan kan bredas betydligt och härav följer att en ny form av mediebevakning, ett nytt förhållningssätt till drabbade och professionella hjälpare kan leda till en bättre samsyn och samtalsförmåga skapas. Mediernas förhållande till området hälsa och kommunikation är viktig inför framtiden. För medierna finns här stora utmaningar bland annat om journalister och fotografer ges utbildning och träning i att belysa aspekter inom den så kallade post-krasch-fasen.

Flera skadepreventiva vinster är möjliga att uppnå om det i framtiden kan ske juridiska prövningar av de ”vita fläckar” som finns på den juridiska kartan. Allmän åklagare, polis och andra professionella hjälpare (t.ex. läkare) som verkar på en skadeplats har alla möjlighet att driva fall vidare där patienter utsatts för kränkande behandling av media. Dessa professionella aktörer befinner sig ej i något

beroendeförhållande till medierna utan ska sörja för patientens vård och rättssäkerhet fullt ut. Framtiden är redan här och juridiska instrument i form av rättsregler och normer finns tillgängliga.

Tack

Studien har kunnat genomföras med hjälp av ett forskningsstipendium av Stiftelsen Staten och Rätten vid Stockholms Universitet. Ett tack riktas till Stiftelsen som lämnat stöd till projektet. Ett tack för värdefulla synpunkter och kommentarer riktas också till Lotta Vahlne Westerhäll, professor i offentlig rätt vid Göteborgs Universitet, Kenneth Liljeqvist, universitetslektor i juridik samt Staffan Lindkvist, universitetsadjunkt i juridik, båda vid Institutionen för socialt arbete, Göteborgs universitet.

Noter

- 1 Haddon, W. (1980). Options for the prevention of motor vehicle crash injury. *Isr J Med* 1980;16:45-65.
- 2 S. 52 i SBU-rapport. (1994). Trafikolycksfall, SBU-rapport nr 122. Stockholm: Statens beredning för utvärdering av medicinsk metodik (SBU).
- 3 Björnstig, U. (1998). Skadeprevention – en historisk återblick och aktuell uppdatering. Umeå: Olycksanalysgruppen, rapport nr 75, Norrlands universitetssjukhus.
Björnstig, U. (2001). Folkhälsoproblemet trafikskador. I *Vägverket* (2001). *Trafikmedicin*. Borlänge: Vägverket.
- 4 Englund, A., Gregersen, NP, Hydén, C., Lövsund, P., Åberg, L. (1998). *Trafiksäkerheten kunskapsöversikt*. Lund: Studentlitteratur.
Evans, L. (1991). *Traffic safety and the driver*. Van Nostrand Reinhold. New York 1991:25.
- 5 S. 14 i Bourdieu, P. (1990). *Photography*. A Middle-brow Art. Cambridge: Polity Press.
- 6 S. 389 i Månson, P. (red). *Moderna samhällsteorier*. Traditioner, riktningar, teoretiker. Femte reviderade upplagan. Stockholm: Rabén Prisma.
- 7 Se Lundälv, J. (1998). *Förmåga till välfärd*. Trafikskadades upplevelser och liv – ett drama om bemästring. Doktorsavhandling i socialpolitik. Socialpolitiska institutionen, Helsingfors universitet. Stockholm: Fischer & Co.
- 8 Örtenwall, P. (2001). Skall olyckan fotograferas överhuvudtaget? Medicinska nyttan måste beläggas innan fotodokumentation blir rutin. *Läkartidningen*, Nr 15, Volym 98, s.1825-1826.
- 9 Suserud, B-O. (2001). Photo documentation on the scene of the accident - a complement to the ordinary documentation, *Prehospital and Disaster Medicine*, 16, s 74.
Andreasson, J., Jonsson, A., Suserud, B-O., Åström, S. (2001) Ambulance personnel should take pictures at the site of accidents! *Läkartidningen*. 27:98(26 27):3162-3.
- 10 Blomberg, T., Gårdelöf, B. (2001). Vem skall fotografera olyckan? *Läkartidningen*, Nr 8, Volym 98, s.856-858.
- 11 Lundälv, J. (2001). Det talande offret. *Journalistik vid olyckor och katastrofer*. Andra utökade och reviderade upplagan. Gävle: MEYERS.
- 12 Lennquist, S. (2002). *Katastrofmedicin*. Andra upplagan. Stockholm: Liber förlag.
- 13 Lundälv, J. (2001). Massmedier, kriskommunikation och skadeprevention – viktiga kunskapsfrågor för läkare inom hälso- och sjukvården. *Finlands Läkartidning/Suomen Lääkärelehti* 5/2001 vsk 56 s.563-567.
Lundälv, J. (2001). Olycks- och katastrofutbildning för pressfolk hölls i sjukhusmiljö. *Läkartidningen* Nr 44, Volym 98, s.4865-4866, 31 oktober 2001.
- 14 Lundälv, J. (2001). Det talande offret. *Journalistik vid olyckor och katastrofer*. Andra utökade och reviderade upplagan. Gävle: MEYERS.
- 15 S. 178 (Björnstig, 2001)
- 16 JO Dnr 1184-1982. Åtal mot polisman för myndighetsmissbruk (beslag av filmrulle). JO – Riksdagen 1984/85. 2 saml, Nr 1, s.93-97.
- 17 Skriftväxling och korrespondens med Jan Vikenheim, rättsassistent, Jur. Kand vid Hälso- och sjukvårdsavdelningen vid Socialstyrelsen i Stockholm 2002-11-04. Även korrespondens med Nils Blom, biträdande chefsjurist vid rättsavdelningen vid Socialstyrelsen i Stockholm 2002-10-23.
- 18 Christianson, S-Å. (1994). *Traumatiska minnen*. Stockholm: Natur och kultur.
- 19 Svensson, G L. (1990). Kommunikation i professioner. i *Forskning om utbildning*. Tidskrift för analys och debatt nr 4, 1990 s.36-56.
- 20 S. 82 Lennquist, (2002)